

ELA - Eiropas Latviešu apvienība

Biedrība „Eiropas Latviešu apvienība“, vienotais reģ. Nr. 40008157244, juridiskā adrese: Lāčplēša ielā 29-5, Rīgā, LV-1011

2019.gada 8. novembrī Nr. ELA/IZ- 72

Pārresoru koordinācijas centram

*Atzinums par
Nacionālās attīstības plāna
2021.-2027.gadam projektu*

Eiropas Latviešu apvienība (turpmāk – ELA) ir izskatījusi publiskajai apspriešanai izsludināto Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam projektu (turpmāk – NAP 2027 projekts) un atbalsta tā tālāku virzību, vienlaikus izsakot vairākus priekšlikumus tā papildināšanai.

ELA aicina NAP 2027 projektā adekvāti atspoguļot diasporas kā Latvijas sabiedrības neatņemamas daļas piederību Latvijai un atbilstīgajās projekta sadaļās noteikt diasporas līdzdalības un sadarbības uzdevumus un rezultatīvos rādītājus attiecībā uz latvisko identitāti un saikni ar Latvijas kultūru, ekonomiku, tautsaimniecību un zinātni, latviešu valodas, kultūras un tradīciju pieejamību diasporai, pilsonisko un politisko līdzdalību un labvēlīgu apstākļu nodrošināšanu remigrācijai (Diasporas likuma 2.pants).

Adekvāti ietverot valsts ilgtermiņa attīstības redzējumā diasporu, t.sk., bet ne tikai remigrācijas aspektus, tiks stiprināts Latvijas sociālais kapitāls, zināšanu pārnese, tautsaimniecības attīstība un nācijas saliedētība¹.

Attiecīgi, aicinām veikt šādus konkrētus papildinājumus NAP 2027 projektā, ar sekojošiem rīcības virzienu uzdevumiem:

1) Lūdzam papildināt NAP 2027 ar rīcības virziena Zināšanu sabiedrība mērķi [27], kurš paredz *[27] Zināšanu sabiedrība rada arvien jaunas zināšanas un virzās no zemo izmaksu darbaspēka ekonomikas uz zināšanu komercializācijā balstītu produktivitāti. Ieguldot zināšanu radīšanā, Latvija veido un piesaista gudru un pieprasījuma atbilstošu darbaspēku un dod tam iespēju strādāt mūsdienīgās, sociāli atbildīgās darbavietās. Produktivitāti paaugstina jaunas zināšanas un tehnoloģijas, plašas izglītības iespējas un inovāciju atbalsts, ieguldījumi cilvēkkapitālā, un atbalstoša institucionālā vide, kas ļauj zināšanas pārvērst starptautiski konkurētspējīgos produktos un pakalpojumos ar augstāku pievienoto vērtību, bet NAP 2027 projektā saistībā ar šo uzdevumu nav identificējami rīcības virziena uzdevumi saistībā ar diasporas profesionāļu piesaisti.*

¹ “Diasporas ieguldījums Latvijā un tā apzināšanas iespējas”, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījumu institūta Diasporas un migrācijas pētījumu centrs, 2019 (https://www.diaspora.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/diaspora/petijumi/GALA_Diasporas_ieguldijums.pdf)

ELA izsaka priekšlikumu papildināt ar rīcības virziena uzdevumu: Atvieglot diasporas speciālistu un profesionāļu iesaisti vietējā darba tirgū, atbilstoši Diasporas likumam vienkāršojot ārvalstīs iegūtas akadēmiskās un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu pastāvīgam un īstermiņa darbam Latvijā attiecīgajā nozarē vai akadēmiskajās institūcijās, kā arī sekmējot iniciatīvas pārrobežu sadarbībai ar diasporas speciālistiem un profesionāļiem.

2) Lūdzam papildināt NAP 2027 rīcības virziena mērķi [130] Zinātnes izcilība sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai; [132] *Starptautiskā sadarbība un iesaiste pasaules zinātnes un inovācijas norisēs ir priekšnosacījums Latvijas zinātnes izcilībai, piekļuvei jaunām zināšanām un resursiem, kā arī Latvijas reputācijai kā valstij ar attīstītu ekonomiku un uzticamām, spējīgām pētniecības organizācijām un uzņēmumiem*, kurā diemžēl NAP 2027 projektā saistībā ar šo uzdevumu nav identificējami rīcības virziena uzdevumi par diasporas zinātnieku un pētnieku potenciāla izmantošanu.

ELA izsaka priekšlikumu papildināt rīcības virziena [144] uzdevumu ar punktiem: a) sekmēt Latvijas diasporas zinātnieku, profesoru un studentu pienesumu, inovācijas un zināšanu pārnesi, atbalstot un veidojot kopējas sadarbības platformas ar zinātniekiem un pētniecības institūcijām Latvijā, b) veicināt diasporas jauniešu piesaisti studijām Latvijā augstākās izglītības iestādēs uz laiku vai pastāvīgi.

3) Lūdzam papildināt NAP 2027 rīcības virzienu „Saliedētība”, kuras rīcības mērķi ir: [386] *Pieaug piederības sajūta Latvijas sabiedrībai, latviskai un eiropēiskai kultūrtelpai. Cilvēki gādā viens par otru, aktīvi veido un piedalās sabiedriskajās aktivitātēs, kā arī saredz sabiedrības daudzveidību kā vērtīgu resursu un spēj savstarpēji saprasties un cienīt viens otru. Kopēja saziņa un sadarbība starp dažādām iedzīvotāju grupām manāmi palielinājusies, mazinot spriedzi un nepamatotus aizspriedumus.* [387] *Iedzīvotāji vairāk lieto latviešu valodu, gūst izpratni par sabiedrību demokrātiskā Latvijas mediju telpā un vērtē informācijas kvalitāti. Tādējādi palielinās gatavība sniegt atbalstu līdzpilvēkiem un vairojas sabiedriskais labums.* Diemžēl NAP 2027 projektā saistībā ar šo uzdevumu ir tikai daļēji identificējami rīcības virziena uzdevumi attiecībā uz diasporu.

ELA izsaka priekšlikumu papildināt, rīcības virziena uzdevumus: [401] *Sabiedrības pašorganizēšanās, sadarbības un līdzdarbības prasmju un iespēju paplašināšana, jo īpaši attīstot jauniešu pilsonisko izglītību, iedzīvotāju līdzdarbību nevalstiskajās organizācijās, valsts NVO fondu, ar atbalstu diasporas kopienai un organizāciju kapacitātes stiprināšanai un sadarbības attīstīšanai ar Latvijas valsts, pašvaldību un nevalstisko sektoru.*

[403] *Latviešu valodas lietojuma palielināšana ikdienas saziņā, tostarp digitālajā un sabiedriskajā mediju vidē, paplašinot valodas apguves pieejamību un uzlabojot kvalitāti*, papildināt ar kvalitatīviem diasporai pieejamiem latviešu valodas apguves rīkiem un nodrošināt atbalstu diasporas latviešu skolu un izglītojošu nometņu uzturēšanai un attīstīšanai ārvalstīs un Latvijā, kā arī sistemātiska un pieejama atbalsta nodrošināšanu

remigrantu un viņu ģimenes locekļu latviešu valodas prasmju pilnveidei vai ieguvei, kā arī visa veida atbalstu diasporas bērnu integrācijai Latvijas izglītības sistēmā.

4) Lūdzam papildināt NAP 2027 rīcības virzienu “Cilvēku līdzdalība kultūras un sporta aktivitātēs”, rīcības virziena uzdevumu [364] Kultūras mantojuma, sporta tradīciju un vērtību saglabāšana un nodošana nākamajām paaudzēm, iesaistot iedzīvotājus un nodrošinot jaunāko IKT izmantošanu, kura realizācijas uzdevumos nav saskatāma saistība ar Latvijas kultūras mantojumu un sporta tradīciju kopšanu ārpus Latvijas.

ELA izsaka priekšlikumu papildināt rīcības virziena uzdevumus ar pasaules latviešu kultūras vēstures mantojuma apzināšanu, latviešu centru/namu apsekošanu, mākslas darbu un bibliotēku kartēšanu, sniedzot atbalstu šī mantojuma saglabāšanā un kopšanā, diasporas latviešu cilvēkresursu apmācīšanā. Attiecībā uz sporta tradīciju kopšanu aicinām paredzēt atbalstu diasporas sporta talantu piesaistei Latvijas sporta nozarei un izglītībai, t.sk. specializētās nometnēs, kā arī sadarbības veidošanai ar diasporas sportistiem, kas veicinātu sporta tūrismu uz Latviju un attiecīgo sporta veidu attīstību

5) Lūdzam papildināt NAP 2027 Prioritāti “Vienota, droša un atvērta sabiedrība”, kuras mērķi NAP 2027 ir [380] Pieaug iedzīvotāju īpatsvars, kas izjūt piederību un uzticas Latvijas sabiedrībai un tiesiskai valstij. Tāpēc cilvēki sniedz ieguldījumu savā, savu līdzcilvēku un valsts drošībā, labklājībā un attīstībā, mazinās negodīga rīcība. [382] Informācijas pieejamība un atklātība, procesu izpratne veicina sniegt savu artavu lēmuma pieņemšanā, vairo sajūtu, ka cilvēks var ietekmēt valstī notiekošo. Tas var mazināt atsvešinātību un prettiesisku uzvedību (izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, korupcija u.c.). Iedzīvotājiem ir svarīgi apzināties, ka var paļauties uz atbildīgajiem dienestiem dažādās ārkārtas situācijās un zināt arī, kā rīkoties pašiem. [384] Vienotas, drošas un atvērtas sabiedrības mērķa sasniegšanai stiprināma sabiedrības saliedētība, īpaši veicinot saprašanos starp dažādām iedzīvotāju grupām. Tāpat uzlabojama pārlicība, ka valsts, kuru veidojam mēs paši, darbojas tiesiski. Tas ir iespējams, ja ir laba pārvaldība – attiecības starp valsti un indivīdu ir godīgas, atklātas un konsekventas ar ikvienu sabiedrības locekli, kā arī ja valsts pārvaldes iekšējā organizācija ir efektīva.

ELA izsaka priekšlikumu papildināt, pamatojoties uz pozitīvajiem sasniegumiem pēc publisko debašu rīkošanas pirms Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanām, rīcības virziena uzdevumus ar sekojošiem uzdevumiem: a) rīkot regulāras rīcībpolitikas veidotāju tikšanās ar diasporas pārstāvjiem kopienu mītnes zemēs, skaidrojot lēmumu pieņemšanas gaitu un iesaistot diasporas latviešus lēmumu pieņemšanā saistībā ar Diasporas likuma ieviešanu un citos ar diasporu saistītos jautājumos; b) nodrošina diasporas locekļiem un diasporas organizācijām iespēju iesaistīties, ja nepieciešams, arī attālināti, ar diasporu saistītu politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu izstrādē, c) veicināt balsstiesīgo Latvijas pilsoņu dalību vēlēšanās un tautas nobalsošanās, veidojot ārvalstīs vēlēšanu iecirkņus, kuru skaits ir samērīgs ar vēlētāju skaitu, atvieglojot kārtību, kādā notiek balsošana pa pastu, un paredzot iespēju balsot pa pastu pašvaldību vēlēšanās; d) nodrošināt to, ka ietekmes uz diasporu izvērtējums tiek iekļauts normatīvo aktu sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā); e) nodrošināt valsts sniegtās informācijas un e-pakalpojumu pieejamību diasporai (Diasporas likuma 14.pants)

6) Lūdzam papildināt NAP 2027 rīcības virzienu “Darbs un ienākumi”, kura mērķi ir [208] Iespējas Latvijas iedzīvotājiem ar aktīvu līdzdalību iekļaujošā darba tirgū strādāt atbilstoši savām spējām mūsdienīgās augstas kvalitātes darba vietās un adekvāti iesaistīties sociālās aizsardzības sistēmā. Ar darba vides kvalitātē balstītu darba dzīves ilguma pieaugumu celt ienākumus indivīda līmenī un tautsaimniecībā kopumā. Ar ienākumu pieaugumu un finanšu pratības celšanu motivēt iedzīvotājus zinoši pārvaldīt savus finanšu aktīvus (t.sk. samazinot parādu slogu un attīstot produktīvu uzkrāšanu). Veicot iepriekš minēto, sekmēt katra Latvijas iedzīvotāja labklājību. [210] Latvijā pēdējos gadus pieaug nodarbināto skaits un samazinās bezdarba līmenis, vienlaikus pieaug arī vakanču skaits, norādot uz neatbilstībām darbaspēka pieprasījumā un piedāvājumā, tāpat Latvijā saglabājas arī vērā ņemamas darba tirgus reģionālās atšķirības. Līdz ar to darba tirgus attīstībai būtiska būs darbaspēka pieejamība, ko nodrošinās esošā cilvēkkapitāla potenciāla pilnvērtīga izmantošana (veicinot reģionālo un profesionālo darbaspēka mobilitāti, t.sk. tehnoloģiju attīstības un digitalizācijas ietekmē radītos jaunus nodarbinātības veidus, kā arī novēršot šķēršļus cilvēku aktīvai dalībai darba tirgū) un mērķtiecīgi vadīta, darba tirgus pieprasījumam atbilstoša, kvalificēta ārvalstu darbaspēka un talantu piesaiste, īpaši darbaspēka remigrācija. Īpaša uzmanība būs jāpievērš mērķētiem aktīvās nodarbinātības pasākumiem paaugstināta bezdarba riska grupām. NAP 2027 projektā saistībā ar šiem mērķiem nav identificējami rīcības virziena uzdevumi saistībā ar diasporas potenciāla izmantošanu, izvēloties mūsdienīgus darba vides risinājumus.

ELA izsaka priekšlikumu papildināt šo mērķu rīcības uzdevuma [221] *Darbaspēka remigrācijas un kvalificēta ārvalstu darbaspēka un talantu piesaistes sekmēšana, nepieļaujot darba vietu kvalitātes mazināšanos*, nosakot par darbības uzdevumu darba spēka piesaistei atvieglot diasporas profesionāļu piesaisti, atvieglot darbinieku attālinātas atlases nosacījumus publiskajā un privātajā sektorā, kā arī veicinot darba vides un infrastruktūras pielāgojumus ar mūsdienīgiem risinājumiem, kas rada iespēju strādāt attālināti.

7) Lūdzam papildināt NAP 2027 rīcības virziena “Kapitāls un uzņēmējdarbības vide”, kura mērķis ir [227] Tādas tiesiskās, administratīvās un finanšu vides veidošana, kura veicina konkurētspējīgas uzņēmējdarbības attīstību visā Latvijas teritorijā. Pienācīgi apzinot un efektīvi izmantojot nacionālo resursu un iespēju potenciālu, nodrošināt ārvalstu kapitāla ieplūšanu un izvietojumu Latvijas tautsaimniecībā, kā arī iedrošināt iekšzemes kapitāla lielāku piesaisti uzņēmējdarbības attīstībā. NAP 2027 projektā saistībā ar šo mērķi nav identificējami rīcības virziena uzdevumi saistībā ar diasporas uzņēmēju iesaisti Latvijas tautsaimniecības attīstībā.

ELA izsaka priekšlikumu, balstoties uz diasporas uzņēmēju interesi sadarboties un veicināt Latvijas tautsaimniecības izaugsmi, papildināt šī mērķa rīcības uzdevuma [244] *Ārējās ekonomiskās politikas īstenošanas koncentrēšana skaidru mērķu sasniegšanai*. Papildināt rīcības virziena uzdevumus ar ekonomiskās sadarbības attīstīšanu ar diasporas uzņēmējiem un profesionāļiem, atbalstot diasporas uzņēmēju klubu un sadarbības platformu izveidi, sniedzot iespējas tīkloties un veidot sadarbības iniciatīvas ar vietējiem uzņēmējiem un veicinot diasporas investīciju piesaisti Latvijas tautsaimniecībai.

8) Lūdzam papildināt NAP 2027 rīcības virzienu “Stipras ģimenes paaudzēs”, kura mērķi [87] *Ģimenes kā vērtības stiprināšana sabiedrībā, pilnveidojot atbalsta sistēmu ģimenēm un pamatvajadzību kvalitatīvu nodrošinājumu, [92] Kaut arī iedzīvotāju skaits reproduktīvajā vecumā samazinās, tautas ataudze ir prioritārs mērķis, kura*

sasniegšana nodrošinās nācijas pastāvēšanu nākotnē. Tāpēc ir stiprināma ģimenes vērtība sabiedrībā, godināmas un atbalstāmas kuņplās ģimenes, kā arī veicināma remigrācija. Vienlīdz svarīgi ir veidot tādu politiku, kas sekmē otrā bērna ienākšanu ģimenē. Šo mērķi valsts būs sasniegusi, ja vismaz 75 % sieviešu reprodūktīvajā vecumā, kurām ir viens bērns, izšķirsies par otrā bērna dzimšanu un daudzbērnu ģimeņu skaita pieaugu.

ELA izsaka atbalstu saistībā rīcības virziena uzdevumu [103] Remigrācijas veicināšana, attīstot visaptverošu atbalsta sistēmu remigrējošo ģimeņu iekļaušanai. Lūgums to papildināt ar norādi - vienotas sistēmas izveide remigrantu iekļaušanai visās Latvijas pašvaldībās.

Saistībā ar šo rīcības mērķu nozīmi nācijas pastāvēšanai nākotnē, lūgums papildināt rīcības virziena uzdevumu ar papildus punktiem a) veicināt to, ka diasporai ir pieejama informācija par Latvijas pilsonības iegūšanas un atjaunošanas kārtību, b) izvērtēt iespējas pieļaut dubulpilsonību arī ar Gruziju, Ukrainu un Izraēlu, kā arī ar citām valstīm ar vēsturiski vai skaitliski nozīmīgām diasporas kopienām; c) lai atvieglotu remigrācijas sagatavošanu, tostarp attiecībā uz mājokļa, izglītības vai darba iespēju sagatavošanu, nodrošināt diasporas locekļiem iespēju papildus dzīvesvietas adresei ārvalstī norādīt un administratīvos nolūkos Latvijā izmantot arī vienu adresi Latvijā; d) sekmēt ģimeņu un paaudžu atkalapvienošanu, remigrējušiem diasporas locekļiem, kas uzskatāmi par Latvijas rezidentu nodokļu uzlikšanas vajadzībām, attiecībā uz ārvalstīs gūtā pensijas ienākuma aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli piemērojot pensijas neapliekamo minimumu tādā apmērā, kādā tas noteikts attiecīgajā ārvalstī.

Biedrība „Eiropas Latviešu apvienība”

ELA pārstāvis Latvijā – administrators

Gunita Bērza

T.29751732 (ela@latviesi.com)